

FORME ALE REZISTENȚEI FEMEILOR DIN OLTENIA RURALĂ ÎN PERIOADA 1916–1917

ANGELICA NECȘULEA *

Marele Război a fost și este un subiect fascinant pentru istoricii zilelor noastre. În ultimul timp, s-au schimbat mult modul de abordare a acestuia, investigațiile istorice, sursele. De la războiul generalilor, al împăraților ajungem, astăzi, la o nouă viziune asupra Marelui Război – rolul femeii. Cum războiul nu a fost făcut doar de bărbați, prezenta lucrare își propune să analizeze atitudinea femeilor din Oltenia pe frontul de acasă, din mediul rural.

Au reușit ele să facă față stăpânirii germane (care vedeau în români un popor învins și trădător deoarece părăsise alianța din 1883), să muncească ogoarele (că să-și întrețină familia în lipsa soțului plecat pe front), să aibă grijă de gospodărie (într-o perioadă dominată de frică)?! Deși au avut de înfruntat situații grele, femeile din Oltenia s-au descurcat admirabil cu toate greutățile impuse de ocupantul german, mai mult s-au implicat în lupta de rezistență .

Până astăzi, despre lupta de partizani din Oltenia (1916–1917), condusă de învățătorul Victor Popescu, din localitatea Valea cu Apă, comuna Fărcășești, județul Gorj, s-a scris mult și cu siguranță se va mai scrie, fiind un teritoriu al dezbaterilor aprinse, mai ales în zona Olteniei. Mobilizat în Armata Română cu gradul de sublocotenent în Regimentul 18 Gorj, odată cu intrarea României în Marele Război, a avut neșansa de a fi încercuit de trupele germane, în luptele de pe Valea Jiului. Evadând, a dorit să reia legătură cu armata română; nereușind, a continuat lupta cu trupele de ocupație, în spatele frontului (luptă de partizani singulară în România ocupată între 6 decembrie 1916 – 11 august 1917). Victor Popescu a format o mișcare de partizani în județele Gorj și Mehedinți, al cărei areal de acțiune, așa cum au susținut și autoritățile germane de ocupație de la aceea vreme, a cuprins localitățile: Valea cu Apă, Fărcășești, Raci, Bolboși, Borăscu, Grozești, Mențu din Dos, Covrigi, Strămtu, Trestioara, Negomir, Ursoaia, Drăgotești, Horăști. A fost sprijinit de soldați români, locuitori din satele Gorjului și Mehedinți (bărbați, femei, copii), de soldați italieni și de ruși evadați din diverse lagăre de prizonieri. Reacția autorităților germane nu a întârziat să se manifeste, gruparea condusă de Victor Popescu a fost urmărită și atacată în permanență de trupele Puterilor Centrale. Toți cei care au avut cea mai mică legătură cu gruparea (indiferent de gen) au fost anchetați, arestați, condamnați la moarte. Teama cea mare a germanilor era ca locuitorii să nu se ridice la luptă sub conducerea lui Victor Popescu.

* doctorand al Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca; e-mail: necsulea_angelica@yahoo.com.

Atrocitățile comise de autoritățile germano-austro-ungare în timpul ocupației (1916–1918), rezistența populației civile și activitatea grupului de partizani condus de Victor Popescu au intrat în atenția istoriografiei încă din primii ani ce au urmat Marelui Război. Sursele de informații au fost diverse. În ceea ce privește jaful sistematic practicat de ocupanți, informațiile puse în circuitul istoriografic au venit din două surse. Prima sursă a constituit-o declarațiile persoanelor civile cărora li se rechiziționaseră case și bunuri. O altă sursă o reprezintă rapoartele centralizatoare ale prefecturilor din județe. Pe lângă informațiile privitoare la jaful provocat de ocupanții germano-austro-ungari, istoricii au fost preocupați cel mai mult de figura legendară a celui care a condus grupul de partizani, de jertfa celor zece civili uciși de autoritățile germane la Turnu-Severin. Tangențial, în unele studii și articole au apărut informații privitoare la contribuția populației civile în susținerea partizanilor. Cât privește rolul femeilor în această luptă de rezistență, studiile au fost mai lacunare în informație.

Dosarul de urmărire penală al lui Victor Popescu¹ aduce noi informații privitoare la sprijinul dat mișcării de partizani de femeile din Oltenia. O altă sursă importantă, o constituie dosarul german unde aflăm informații despre cei care au luptat alături de Victor Popescu sau l-au sprijinit în diferite moduri².

Între Jiu și Motru, zona în care s-au derulat acțiunile grupului de partizani condus de Victor Popescu, nu a fost localitate în care să nu se remarce una sau mai multe femei în susținerea luptei de partizani. Documentele de arhivă analizate de noi au arătat că lupta de partizani nu a fost o activitate exclusiv masculină, la ea participând femei din toate categoriile sociale. Rolul femeilor din Oltenia în susținerea mișcării de partizani a constat în colectarea de alimente, îmbrăcăminte, medicamente, arme, muniții, informații, adăpost. Majoritatea femeilor implicate în aceste evenimente au dat dovadă de spirit de sacrificiu și curaj într-o perioadă dominată de frică și teroare. Deși au fost arestate, bătute, umilite, nu au oferit informații autorităților germane pentru prinderea partizanilor.

Primul document ce probează eroismul acestor femei simple este un raport de înaintare al Detașamentului german, Von Knoerzer, către Judecătoria de Război a Comandaturii de Etapă nr. 22 din Turnu-Severin. În acest raport sunt trecute 31 de persoane reținute și trimise spre a fi judecate la Turnu-Severin pentru fapte

¹ După Marele Război, cei care pactizaseră cu inamicul, în timpul ocupației acestuia, au încercat să-l acuze pe Victor Popescu de dezertare din armata română. Așa s-a ajuns la dosarul de urmărire penală îndreptat împotriva lui Victor Popescu.

² SJAN Gorj, fond Tribunalul Județean Gorj, dosar 257/1929 (opis: în intervalul de timp 1992–2018 au fost opt persoane care au răsfoit aceste documente și nu numai). Dosarul german are două părți: prima parte cuprinde documente în limba germană referitoare la „afacerea Victor Popescu”, iar partea a doua conține „traduceri din dosarul german privitor la locotenentul Victor Popescu, Ionel Prunescu, Ionel Popescu și alții”. Partea a doua a dosarului începe cu Jurnalul lui Ionel Prunescu și Ionel Popescu, fiind urmată de traducerea documentelor din dosarul în limba germană, mai ales telegrame și interogatorii ale ocupanților. Chiar de la început se precizează că „cea mai mare parte din aceste depoziții au fost smulse prin forță”.

legate de „Afacerea Victor Popescu”. Conform acestui document, femeile erau la fel de vinovate ca și bărbații în susținerea luptei de partizani, legislația militară în vigoare era foarte dură și nu făcea niciun fel de distincție pe criterii de gen. Prezentând numele unor femei care s-au implicat pe frontul de acasă, facem precizarea că nu avem informații să discutăm detaliat despre fiecare în parte.

„– Sava Dumitru Vulceanu și Sava Gheorghe Vulceanu, din Strâmtu, au dat de lucru și mâncare rușilor;

– Marița Giurcan din Strâmtu, a hrănit și primit în casă în mai multe rânduri pe Victor Popescu și banda lui. A primit scrisori pe care trebuia să le expedieze la Craiova;

– Floarea Ungureanu, din Ursoia-Negomir, a hrănit banda;

– Saveta Milca, fiica vitregă a lui Cernăianu, aduna informații importante, a ajutat la hrănirea bandei;

– Lucreția Velican, iubita lui Victor Popescu;

– Veta Pătruțoiu, a fost foarte intimă cu Victor Popescu, Ionel Popescu și Prunescu;

– Leonora Rușeț din Drăgotești, le-a dus mâncare;

– Lena Petre Recaș au adăpostit banda”³.

Primele femei care s-au distins prin curaj au fost cele din familia lui Victor Popescu, mama sa (Maria) și soția (Elena). Arestate, în mai multe rânduri, Maria și Elena Popescu nu au oferit date privind locul unde s-ar fi ascuns partizanii. Aceeași atitudine o va avea și Aurelia, sora lui Victor Popescu care, în perioada în care întreaga familie a fost arestată (iunie–iulie 1917), a trebuit să ridice moralul familiei și să aibă grijă de întreaga gospodărie.

Una dintre cele mai energice femei care a sprijinit lupta de partizani a fost Floarea Ungureanu, în vârstă de 33 de ani, din comuna Negomir. Aceasta avea casa la marginea satului, locuind împreună cu socrul, un bătrân de peste 70 de ani și fiul ei. „Acești oameni i-au fost de mare folos, deoarece bătrânul, dar mai ales copilul i-au procurat informații deosebit de valoroase”⁴. Floarea Ungureanu se va implica activ în sprijinirea luptei de partizani, casa sa fiind locul unde veneau militarii români sau străini pentru adăpost și pentru informații. Oferindu-le adăpost și hrană, Floarea Ungureanu strângea informații pentru Victor Popescu și grupul său de rezistență. Ea a prilejuit lui Victor Popescu întâlnirea cu sătenii din Negomir care vor adera la mișcarea sa: Ilie și Dumitru Cărciumaru, Iorgu Crăciun, Nicolae Cărămădaru, Constantin Velican, notarul Constantin Cojocaru (în conacul notarului din Poiana Parului avea să își fixeze Victor Popescu centrul de comandă).

Sub îndrumarea Floarei Ungureanu, Victor Popescu concepe planul său de luptă împotriva ocupanților vremelnici ai țării, formând primul detașament de luptă⁵.

³ SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, dosar 257/1929, ff. 1083–1084.

⁴ Col. Loghin Leonida, lt. col. Ucrain Constantin, *În spatele frontului dușman*, București, Editura Militară, 1969, p. 34.

⁵ SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, dosar 257/1929, f. 1062.

Deși au luat măsuri de siguranță, venirea unor militari români răzlețiți de trupele lor, a unor localnici sau străini la casa Floarei Ungureanu au atras privirile satului. O femeie tânără, văduvă era în atenția unor funcționari vânduți nemților. Primarul o va denunța autorităților germane care o arestează⁶. Din documentele germane aflăm că a fost anchetată, recunoscând că a oferit adăpost și mâncare unor persoane străine, făcând o faptă creștinească, specifică poporului român⁷.

Un mijloc de luptă folosit de femeile din Oltenia a fost manipularea prin intermediul zvonului și denaturarea unor informații. De exemplu, informația oferită de Floarea Ungureanului anchetatorilor germani, privind retragerea detașamentului de partizani spre munți, cu intenția de a ajunge în Moldova. Informația avea rolul de a slăbi vigilența patrulelor inamice pentru prinderea membrilor grupului și arestarea celor care-i sprijineau⁸. Deși știa că va fi arestată în urma colaborării sale cu gruparea condusă de Victor Popescu, Floarea a avut puterea să manipuleze pe anchetatori, să-i sfideze, ajutând în felul său cauza românilor. Același curaj îl întâlnim și la alte femei, în bătălia de la Podul Jiului din 14 octombrie 1916: „strigătele lor înferbântă pe luptători și măresc zgomotul luptei, Nu te lăsa, măi Gheorghii! trage bine Mielule! Țineți-vă bine, măi copii!!”⁹, „răniții sunt cărați în brancarde de femei curajoase, care vin în linia întâi ca să-i ridice”¹⁰, înfruntând moartea și trupele germane care doreau să le ocupe căminul și orașul.

Supusă unor amenințări de tot felul, Floarea Ungureanu a recunoscut doar găzduirea unor militari, fără să dea nicio informație utilă ocupanților despre mișcarea de rezistență: „În două nopți au venit la mine 8 persoane: cinci aveau arme și 3 revolve, veneau din pădurile Crețulescu și Măcelaru. Au cerut mâncare și le-am dat”¹¹.

Această formă de rezistență, de a refuza să îndeplinească anumite obligații impuse de autoritățile de ocupație, a existat în multe localități din mediul rural. Este cunoscut Jurnalul lui Ioan C. Filitti, prefect al județului Ialomița în timpul ocupației, care relatează un astfel de moment. Împreună cu trupe germane se deplasa prin comunele județului pentru a-i trimite pe țărani la munca câmpului. „Bărbații s-au conformat imediat când au văzut uniforma germană, însă am rămas uimit de rezistența femeilor”. Acestea au precizat că se întorc la muncă numai atunci când se retrag trupele germane¹².

Cercetările întreprinse de noi au scos la iveală și alte femei din mediul rural care s-au implicat în lupta de partizani condusă de Victor Popescu. După cum

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

⁸ SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, dosar 257/1929, f. 1062.

⁹ C-tin Kirișescu, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916–1919)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 438.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, dosar 257/1929, f. 1079.

¹² Ciupală Alin, *Femeile din România în primul război mondial*, București, Editura Polirom, 2017, p. 185.

reiese dintr-o adresă a autorităților de ocupație trimisă din Strâmtu, în 16 iunie 1917, Sava Vulceanu (Vâlceanu n.ns) avea cunoștință de acțiunile lui Victor Popescu, trimițând soldați străini fugari din lagărele germane să i se alătore. Rolul său era de a-i convinge pe militarii străini să se alătore cauzei românești, Gorjul fiind județul cel mai afectat de jafurile Puterilor Centrale. În amintita adresă se spunea: „Joi după Paști a venit la ea prizonierul rus fugit Vasile, a stat la ea 4 săptămâni, lucrând când ici când colo. Acum opt zile a venit Victor Popescu cu doi italieni și i-a spus Savei să ție cu românii”¹³.

O altă gorjeancă activă pe care se va baza Victor Popescu și oamenii săi a fost Veta Pătruțoiu, din Strâmtu. În vârstă de 22 de ani, căsătorită, bună comunicatoare, avea misiunea să țină legătura dintre partizani și românii nemulțumiți de stăpânirea străină. Spionii Puterilor Centrale o bănuiau că ar fi una dintre iubitele lui Victor Popescu, fiind alături de Marița Giurcan, persoanele din Strâmtu în care Victor Popescu și oamenii săi avea cea mai mare încredere. Cât era de implicată în acțiunile partizanilor aflăm chiar din declarația dată autorităților ocupante: „În aprilie 1917 au venit la mine Ion Popescu și Ion Prunescu ca să aștepte pe Marița Giurcan. Ei au rămas în casă, iar eu am plecat. Pe drum am întâlnit pe Marița Giurcan, i-am spus că o așteaptă cei doi, iar când am ajuns acasă erau plecați. A doua zi au trecut din nou pe la mine în compania unui al treilea cu barbă mare. A fost Victor Popescu. Toți trei au fost armați”¹⁴. Veta Pătruțoiu a avut un rol important în cadrul luptei de rezistență prin misiunea dificilă de a-i convinge pe olteni să se alătore luptei de partizani și să nu colaboreze cu germanii. O misiune grea, dacă stăm să ne gândim la vârsta pe care o avea și la rolul femeii în lumea rurală, supusă bărbatului. Numai că istoria Marelui Război a fost scrisă cu mult curaj și sacrificiu suprem de multe tinere, de la Ecaterina (care avea vârsta de 23 de ani) la Josefina Arent (tânăra de 17 ani din bătălia de la Podul Jiului¹⁵) până la Maria Manciuera (adolescenta de 16 ani) care a ajutat armata română să ocupe orașul Făgăraș fără vărsare de sânge, primind la final Virtutea Militară¹⁶. Războiul a demonstrat că iubirea de glie nu are vârstă, gen și în fața sa românii au fost egali.

Victor Popescu, învățător la bază, a avut mare încredere în partea feminină. Această colaborare s-a dovedit rodnică, femeile găsite de noi în arhivă nu au trădat cauza luptei românilor. Autoritățile germane puneau această colaborare pe faptul că aceste femei erau iubitele lui Victor Popescu. Greu de crezut și mai ales de argumentat într-o zonă rurală unde morala creștină era foarte puternică, iar mândria oltenească și dragostea de vatra strămoșească puternice și de neînțeleas de către germani.

Un alt nume important în spatele frontului de acasă a fost Marița Giurcan. Rolul său era de-al informa pe Victor Popescu despre acțiunile patrulele germano-austro-ungare, persecuțiile nemților asupra populației civile și despre trădătorii

¹³ SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, dosar 257/1929, f. 1063.

¹⁴ *Ibidem*, f. 1089.

¹⁵ Alexandru Daia, *Eroi la 16 ani. Însemnările unui fost cercetaș. Jurnal de război (1916–1918)*, București, Editura Ion Creangă, 1981, p. 84.

¹⁶ *Ibidem*, p. 58.

neamului românesc. În momentul în care a fost prinsă, a reușit să dezinformeze adversarul, să manipuleze. Instruită de Victor Popescu, a creat impresia existenței unor forțe superioare a partizanilor „că pădurea este plină de armată italiană, română și rusă, și auzind nemții au început să facă cercetări”¹⁷. Cuvintele ei au creat panică în rândul armatei germane, pe capul eroului punându-se sumă de 30.000 lei. Suma era mare, arătând importanța pe care nemții o dădeau acestui fenomen, pe care îl numeau „Afacerea Victor Popescu” sau „Banda”¹⁸.

După cum rezultă din declarațiile luate la Strâmtu de elevul plutonier Welteche, sub amenințări, Marița Giurcan a declarat că „a ospătat pe Victor, Ion Popescu și pe Prunescu”¹⁹, dar nu știa unde se ascunde Victor Popescu. Tot ea s-a ocupat de trimiterea scrisorilor²⁰ în diferite zone, deoarece rezistența românilor trebuia să fie cunoscută, iar românii aflați sub stăpânirea germană să nu își piardă speranța și încrederea în armata română victorioasă pe frontul din Moldova. Pentru faptele sale, este condamnată la cinci ani de închisoare.

Sofia Vladu din Bolboși făcea parte din categoria acelor femei dârze din mediul rural care s-au implicat atât în colectarea de alimente, îmbrăcăminte, muniție, cât și în furnizarea de informații privind acțiunile patrulelor inamice. Pricepută în arta cusutului, urzitului și țesutului, era binecunoscută în zonă, devenind, pentru Victor Popescu, cel mai eficace informator. Știind la ce riscuri se expune în momentul în care a colaborat cu Popescu, Sofia Vladu a continuat să se implice în prinderea călugărului Toma Aftangel (spion plătit de germani să culeagă informații despre Victor Popescu), atrasă de amestecul de aventură și patriotism. Deși era o simplă femeie, fără mare știință de carte, cunoștea corespondența dintre autoritățile din Bolboși (notarul Ion Brăescu și primarul Petre Vâlceanu) și grupul lui Victor Popescu, privind aprovizionarea cu arme. Fără un asemenea om, Victor Popescu nu ar fi putut avea acces la informații într-o perioadă când scrisorile ajungeau foarte greu sau erau luate de germani. Doar o femeie pricepută în arta meșteșugului casnic avea acces în multe case de unde aduna informații fără să trezească bănuieli, convingea bărbații rămași acasă să se alăture mișcării de rezistență. Alături de alte femei, va împărți „Proclamațiile” lui Victor Popescu către săteni, îndemnându-i la luptă: „Vom muri ca români, iar nu ca mișei și trădători de țară (...) Să vă dea Dumnezeu inima și curajul strămoșilor noștri spre a ne apăra țara, așa să ne ajute Dumnezeu!”²¹. A fost arestată la 1 iulie 1917 și înaintată Judecătoriei militare

¹⁷ Nicolae Bolocan, *Cei zece martiri executați la Turnu-Severin. Episod dramatic din timpul ocupației germane*, Timișoara, 1924, p. 14.

¹⁸ Arhiva Școlii Generale „Victor Popescu” Valea cu Apă, dosar Corespondență (1931–1932).

¹⁹ SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, dosar 257/1929, f. 1087.

²⁰ *Ibidem*, f. 1087.

²¹ Proclamația lui Victor Popescu, în original, a fost în posesia Școlii Generale „Victor Popescu”, unde, prin grija profesoarei Lili Trestianu, în anii 1978–1980 s-a amenajat o expoziție permanentă „Victor Popescu”. Alături de proclamațiile acestuia se găseau și ordonanțe germane privind prinderea lui Victor Popescu, inclusiv cea prin care se puna un premiu de 30.000 de lei pentru prinderea sa. În 1996, cu ocazia activităților de atribuire a numelui eroului școlii din Valea cu Apă, Crăete Titu a oferit și o Proclamație către săteni și primari, pe care o avea de la domnul Papoiu. Ea a fost inclusă expoziției existente. Expoziția a fost distrusă în 2005 când școala a fost inundată.

germane din Turnu-Severin. Conform destăinuirilor ei viitoare, în timpul anchetei a fost lovită, dar nu a dat declarații care să-i conducă pe germani la arestarea altor persoane. Relevantă pentru atitudinea ei este declarația dată în ziua de 1 iulie 1917: „O zi după ridicarea călugărului am întâlnit pe Iancu Lăzărescu (Iancu Lăzărescu a fost proprietarul casei unde a locuit cu chirie călugărul spion Toma Aftangel n.ns.) care mi-a spus răsând: Bagă de seamă să nu te ridice și pe tine ca pe călugărul meu azi noapte. L-am întrebat de ce a fost ridicat. El mi-a răspuns: Fiindcă e străin”²². Judecătoria de Război a Comandaturii de Etapă nr. 22, din Turnu-Severin o va condamna pe Sofia Vladu la 5 ani de închisoare, cu muncă silnică, alături de ea fiind condamnate și alte două femei (Marița Giurcan și Floarea Ungureanu)²³.

Un rol important în desfășurarea acțiunilor grupului de partizani l-au avut surorile Eftica și Elena George Giosu din Bolboși, arestate de autoritățile germane deoarece au colaborat cu gruparea de partizani.

Trebuie să amintim că au fost și femei, care, pentru anumite avantaje materiale, au trecut de partea nemților. Este cazul cumnatei celor două surori Giosu din Bolboși (numele său nu e reținut de arhive) care a avut relații intime cu călugărul Toma Aftangel. Sexualitatea a reprezentat un mijloc de supraviețuire al unor femei din mediul rural, în număr mic față de mediul urban, dar criticate dur de localnici. De fapt, prin gestul lor erau excluse de lumea satului, unde sexualitatea avea legătură cu păcatul neiertat de biserică și comunitate. Românii ziceau despre aceste femei „poale lungi, dar minte scurtă”, „tulpanul femeii când cade se umple și nu-l mai poate lua, dar voinicul dacă-i cade căciula, o ia, o scutură și o pune iar în cap”²⁴. Cum aveau să declare cele două surori, între cumnată și ele au început discuții (privind comportamentul imoral în lipsa soțului plecat pe front), călugărul le-a bătut, amenințându-le cu alungarea din comunitate. După ce călugărul spion a fost executat de partizani, Elena și Eftica Giosu au fost anchetate și maltratate de autorități. Cu toate chinurile la care au fost supuse, nu au oferit informații anchetatorilor străini²⁵.

Victor Popescu și detașamentul său de partizani a avut o susținere masivă și din partea populației civile. Un exemplu au fost locuitorii din comuna Roșia-Jiu, demonstrând că această zonă a Olteniei nu a fost „docilă”²⁶. Aici, o parte a autorităților publice au ales calea colaborării cu puterile centrale (primarul), pe când ajutorul de primar (Constantin Popescu) a încurajat sătenii să susțină lupta de rezistență, ajutat fiind de Domnica Săvoiu și fiica sa. Ele colectau de la locuitori alimente, îmbrăcăminte și alte produse pentru partizanii aflați în pădure. Aflând despre această sabotare, autoritățile de ocupație au audiat 20 de martori, 11 fiind femei. Ca aport colectiv la sprijinirea celor care loveau din umbră ocupației, niciunul dintre martori nu a dat informații despre gruparea lui Victor Popescu, ofițerul german care consemna

²² SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, dosar 257/1929, f. 1101.

²³ *Ibidem*.

²⁴ Ciaușanu F. GH, *Superstițiile poporului roman*, București, Editura Saeculum I.O, 2007, p. 274.

²⁵ SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, dosar 257/1929, f. 1090.

²⁶ Radu Tudorancea, *Frontul de acasă. Propagandă, atitudini și curente de opinie în România Primului Război Mondial*, București, Editura EiKon, 2016, p. 106.

aceste audieri, notând foarte lapidar la final: „Despre bandă nu știe niciunul”²⁷. Constatând vinovăția celor două femei din familia Săvoiu și a ajutorului de primar, autoritățile germane au dispus arestarea și distrugerea locuințelor.

Multe femei din Gorj și Mehedinți s-au implicat în achiziționarea de arme pentru susținerea partizanilor. Deși știau ce pedeapsă le aștepta dacă erau descoperite, nu au luat în calcul pericolele, s-au implicat în sprijinirea luptei, devenind partizane din umbră. Relevante sunt în acest sens însemnările din *Jurnalele* lui Ionel Popescu și Ionel Prunescu²⁸: „Sofia Vlădulescu din Bolboși 2 revolvere, o grenadă, cartușe nemțești”, „Raci. Marița N. Bacătea. Trebuie să mergem să luăm arme”.

Femeile din familia Mihail Cernăianu (Elena-soția, Marieta, Alvina–fiice), deși au fost anchetate și arestate, n-au oferit nici o informație autorităților germane. La moșia din Horăști a lui Mihail Cernăianu se găsea un adăpost al partizanilor, unde se adunau arme și se puneau la punct unele dintre acțiunile grupului. Pentru ajutorul dat partizanilor, Mihail Cernăianu a fost arestat și condamnat la moarte de Tribunalul militar german din Turnu-Severin²⁹. Deși făceau parte din pătura înstărită a societății și știau carte, doamnele din familia Cernăianu nu ne-au lăsat niciun jurnal scris (o mai veche practică aristocratică aparținând epocii victoriene, o moștenire a faimoasei Belle Epoque) din perioada tristă și înnegurată a stăpânirii germane. Alta a fost situația de la București, unde doamnele din înalta societate, care nu s-au refugiat în Moldova, ne-au lăsat jurnale feminine unde descriau abuzurile și jaful ocupației germane. Au lăsat pagini evocatoare despre acele momente triste din istoria Marelui Război: Sabina Cantacuzino, Elisa Brătianu, Paulina Tălăgescu³⁰. Atât de mult se temeau nemții de o mișcare de rezistență, încât unele doamne din București (Maria Berindei și fiica sa) au fost arestate din cauza faptului că s-a găsit în casa lor un Jurnal³¹ unde erau descrise abuzurile ocupației germane.

La documentele găsite de noi în arhivă adăugăm și memoria colectivă care a reținut (în balade și legende) fapte ale rezistenței populației feminine în ajutorul dat detașamentului condus de Victor Popescu. În iarna anilor 1916–1917, Victor Popescu s-a deplasat în satele Olteniei, adunând informații despre românii care au trădat și despre rechizițiile luate de germani. A găsit români (femei și bărbați) dornici să se alăture grupului de rezistență, nemulțumiți de tirania Puterilor Centrale. Cel mai bine descrie această stare a durerii poporului român aflat sub stăpânirea germană Constantin Kirițescu: „sunt gorjeni cuprinși de mânie în vederea plaiurilor și a vetrelor lor pângărite, sunt gorjeni care pun piepturilor lor barieră împotriva năvălirii ce le amenință satul și pământurile”³².

²⁷ SJAN Gorj, fond Tribunalul Gorj, dosar 257/1929, f. 1075.

²⁸ *Ibidem*, ff. 518–564.

²⁹ *Ibidem*, ff. 1083–1084.

³⁰ Drăghicesu-Benciu Adina, *Eroinele României Mari. Destine din linia întâi*, București, Editura Muzeul Literaturii Române, 2018, p. 15.

³¹ *Ibidem*, p. 24.

³² C-tin Kirițescu, *op. cit.*, 436.

În satul Paltinu (Gorj) s-au oferit să-l ajute pe Victor Popescu două surori, Eftichia și Constanța Curici, „oferindu-i găzduire”. Comportamentul violent al nemților, devastarea locuințelor, pedeapsa cu moartea pentru ajutarea unui ofițer român evadat din prizonierat, nu le-a speriat pe cele două femei care nu l-au trădat pe Victor Popescu, ci l-au ajutat să fugă: „cum Victor Popescu schimba des locația, în acea seară, se afla în locuința Eftichiei, o casă micuță, cu două cămăruțe, cu horn, acoperită cu șindrilă. Eftichia a pus scara de la pod în hornul casei, pe unde s-a strecurat Victor Popescu, timp în care femeile țipau și spuneau că sunt singure, să plece de la casele lor, întârziind astfel pătrunderea patrulelor în case. După ce au spart ușile, germanii au vandalizat locuințele și apoi le-au schingiuit pe cele două femei. Ambele au rezistat și nu l-au trădat pe Victor Popescu”³³.

Cu siguranță, lupta de partizani din județele Olteniei a fost susținută și de alte femei, al căror nume nu a fost găsit de noi. Publicând câteva din faptele acestor femei, aducem un omagiu tuturor femeilor care au luptat pe frontul de acasă. Fără sprijinul lor, mișcarea de rezistență din Oltenia nu ar fi avut un ecou atât de mare. Figuri simple din lumea satului oltenesc, deși nu aveau o pregătire intelectuală înaltă, au îndurat bătăi, umilințe, arestări, dar nu au trădat niciodată cauza luptei românilor. Partizanele Olteniei, deși au fost din zone diferite ale județelor Gorj și Mehedinți, au demonstrat o unitate a națiunii române (bărbați sau femei) în luptă cu inamicul.

Recunoașterea meritelor femeilor implicate în susținerea luptei de partizani din Oltenia a cunoscut doar o singură formă, cea a admirației comunității din care făceau parte. Femeile de pe frontul de acasă au rămas doar în memoria colectivității prin legende, balade și cântece de folclor. Statul român nu le-a decorat niciodată pe aceste femei, așa cum a făcut cu infirmierele, surorile de caritate, asistentele medicale, care au primit Ordinul *Crucea Regina Maria* după Marele Război. Fiecare femeie care a participat la efortul de război, pe pozițiile menționate mai sus, a fost răsplătită prin acordarea unor decorații³⁴. Aceste decorațiuni nu au putut compensa faptul că după Marele Război, femeile României Mari rămâneau cetățeni de rangul al doilea, care aveau doar obligații, nu și drepturi³⁵.

La finalul acestui material, vom prezenta câteva documente în semn de recunoștință față de partizanele din umbră care au sprijinit frontul de acasă. Aceste figuri extraordinare, mănate în sprijinirea luptei de partizani de dorința de a-și apăra țara (ogorul și vatra strămoșească) nu trebuie uitate. Documentele anexate de noi își păstrează autenticitatea, inclusiv prescurtările, întrucât nu le-am adus modificări, toate intervențiile noastre fiind trecute între paranteze pătrate. Totodată, nu le considerăm inedite pentru că au mai fost cercetate, unele chiar publicate.

³³ Dumitru Cauc, *Monografia comunei Negomir*, vol. I, Craiova, Editura Universitaria, 2017, pp. 159–160.

³⁴ Alin Ciupală, *Bătălia lor. Femeile din România în primul război mondial*, București, Editura Polirom, 2017, p.192.

³⁵ *Ibidem*, p. 193.

1. 1917, Iunie 08, Broșteni (jud. Mehedinți):

Broșteni, 8 Iunie 1917
Circumscripția Comand[anturii] 22 către
Judecătoria comandanturii d. T.-Severin

La 5 iunie a fost înaintat Secției un document că în pădurea din Negomiru și Drăgotești se găsesc mai mulți prizonieri care umblă armați. Cercetările au fost numaidecât începute de mine. Am constatat că doi prizonieri ruși și doi italieni precum și un plutonier român Prunescu, sublocotenentul Victor Popescu, Sergentul Kaimanar Popescu din Costeni, [com.] Covrigii și civilul Nicolae Marcu din Drăgotești, toți complect echipați, au fost adăpostiți 2 sau 3 zile de Văduva Floarea Ungureanu din Negomiru, cătunu Ursoaia. Floarea Ungureanu întrebată despre adăpostirea oamenilor, declară că a dat mâncare în mai multe rânduri acestor oameni – dar cine sunt și de unde au venit nu știe. Aducă numai că au părăsit casa ei la 1 Iunie 1917, au luat drumul spre Slivilești peste munți. Cercetând mai departe împreună cu Comandament din Raci (Gorj) am aflat că susnumiții au fost echipați cu armele care le strângeau de la locuitori.

Un rezultat precis o să înaintăm la timp.
ss. Weber, Plutonier
conf. cu originalul
Miculești 22.VI.17

ss. Egenolff, Sublocot.

SJAN Gorj, Tribunalul Gorj, dosar 257/1929 ff. 1061–1062.

2. 1917, Iunie 15, Broșteni (jud. Mehedinți):

Detașamentul von

Knæzer

Broșteni, 15.VI.1917

Judecătoriei de război a
Komandanturii de Etapă 22 Turnu Severin

Vă trimitem următoarele persoane foste în legătură cu banda lui Victor Popescu:

1. Ion Dima din Ploștina a hrănit prizonieri fugiți.
2. Trofin Cholov și Vasili Kzikov, prizonieri ruși fugiți, au lucrat în Strâmpțu și în împrejurimi, au fost hrăniți de locuitori.
3. Sava Dumitru Vulceanu și Sava Gheorghe Vulceanu, din Strâmpțu, au dat de lucru și mâncare rușilor.
4. Mihail Frâncan din Lupoia, prizonier român fugit din lagărul de la Sibiu.
5. Marița Giurcan din Strâmpțu a hrănit și primit în casă în mai multe rânduri pe Victor Popescu și banda lui. A primit scrisori să le expedieze la Craiova.
6. Maria Popescu, mama lui Victor Popescu, Elena Popescu, soția, Aurelia Popescu, sora [toate] din Valea cu Apă.

7. Nicolae Popescu învățător din Covrigi are un fiu în bandă.
 8. Ion Schintee, notar din Șura și Dumitru Georgescu, primar, au hrănit banda.
 9. Gheorghe Păunescu primar din Horăști a suferit vizitele lui Victor Popescu în comună (pe proprietatea lui Cernăianu).
 10. Teodor Sula fost șef al jandarmeriei din Broșteni, administrator la Cernăianu în Horăști. Știe de vizitele bandei la Cernăianu.
 11. Giuseppe Livareni, prizonier italian a fost adus de notarul din Lupșa, Nic. Popescu.
 12. Florea Ungureanu din Ursoaia-Negomiru a hrănit banda.
 13. Dumitru Gămulescu, fiul învățătorului din Sura care a fost în legătură cu banda.
 14. Nicolae Cărămidaru și Marina (soția) din Ursoaia neagă că au adăpostit 7 italieni (decl. Florea Ungureanu).
 15. Gheorghe Crăciun ar fi hrănit prizonieri.
 16. Veta Pătruloiu a fost foarte intimă cu Victor Popescu, Ion Popescu și Prunescu.
 17. Saveta Milca, fiica vitregă a lui Cernăianu, poate să dea informațiuni importante, a ajutat la hrănirea bandei.
 18. Ion Vulceanu, fost învățător din Drăgotești, a adăpostit și hrănit banda.
 19. Lucrezia Velican, iubita lui Victor Popescu.
 20. Lena Petre Recaș, Const. Voicu Cotoi din Drăgotești au adăpostit banda.
 21. Nicolae Marcu din Drăgotești a îngropat o armă.
- Parte din arestați au fost ascultați. Dosarele o să le trimitem la cea mai apropiată ocazie.

ss. Egenolff

Traducătoare Hedwig Kirchner

SJAN Gorj, Tribunalul Gorj, dosar 257/1929 , ff. 1083–1084.

3. 1917, Iunie 16, Strâmtu:

16.VI.17, Strâmtu

Sava Vulceanu, adusă cu Santinela declară: Joi după Paști a venit la ea prizonierul Rus fugit Vasile, a stat la ea 4 săptămâni, lucrând când ici când colo. Acuma 8 zile a venit Victor Popescu cu doi italieni și a spus Savei să ție cu Românii. Pe urmă a mai venit Victor Popescu cu trei italieni (fără arme) și a luat pe cei doi Ruși (Contrazicerile în declarațiile rușilor).

Sava Gh. Vulceanu a primit pe rusul Trofin și l'a găzduit.

Elena Ion Repede, este săracă, totuși a strâns mâncare și a dus în pădure, ea declară că Veta Petrecoiu și Marița Giurcan au dus de asemenea mâncare bandei.

Const. Vulcu. Miercurea trecută a fost prins de către un post al bandei Const. Vulcu și Gheorghe Baloșin și duși în pădure la V. Popescu. A declarat că a împușcat

un austriac și că posedă arma lui, și pe urmă a întrebat unde sunt nemții. I'a amenințat cu moartea pe cei care vor spune unde este Victor Popescu. Vulcu nu a spus până acum nimic de frică. Vulcu a văzut doi bărbați, unul civil înarmat cu un revolver și altul în uniformă fără armă ieșind din curtea lui Ioana C. Ghițulescu.

Ioana C. Ghițulescu recunoaște pe fotografie pe Victor, pe mama lui nu o cunoaște. Au venit mai mulți oameni străini și au cerut de mâncare. La prima masă, bătrâna nu era acasă, a doua masă a avut loc acum una lună. La 10 Iunie a venit Rusul Vasile cu un Italian și au cerut de mâncare. La a doua masă vorbea unul bine românește, celălalt puțin. La întoarcerea lui Ghițulescu au spus că sunt italieni și că se duc la Gura. Despre prezentare la viză spune că nu a știut nimic. A fost arestată la 17.VI. la Broșteni iar la 18/VI. i'a dat drumul la Strâmpetru.

Maria Gh. Giurcan a ospătat pe Victor, Ion Popescu și pe Prunescu, erau echipați cu revolvere, au stat cam un ceas și jumătate după una săptămână au venit din nou. Ion Popescu și Prunescu venind de pe dealu de la Covrigi au întâlnit pe Marița Giurcan și s'au oprit la ea ca să treacă noaptea. Trei sau patru zile mai târziu au venit Victor, Ion și Prunescu afară așteptându'i doi Ruși și doi Români. Au stat cam un sfert de ceas, numai Victor nu era armat, spunea că poate să înarmeze 1.000 de oameni, are mitraliere și are să împuște pe orice trădător. Primarul din Drăgotești să ia aminte la asta. Marița s'a dus în pădure unde Ion a condus'o la Victor, acolo a văzut cam 10 oameni înarmați.

Luat la Strâmpetu de Elev-Plut. Weltecke

conformă cu originalul

Miculești 22.VI.17

ss. Egenolff

Traducătoare, Hedwig Kirchner

SJAN Gorj, Tribunalul Gorj, dosar 257/1929, ff. 1063–1064 și 1120 vs.

4. 1917, Iunie 19, Broșteni (jud. Mehedinți):

Broșteni, 19 VI.17

Proces verbal

Prizonierul rus Trofin Cholov, declară: Am lucrat 8 zile la femeia Sava D. Vulceanu din Strâmtu, după aceea la mai multe femei din alte sate. A primit mâncare și băutură și îmbrăcămintea românească de la un Român.

Femeia Sava D. Vulceanu din Strâmtu, de ani 40, declară: Rusul a lucrat la mine 8 zile, mi-a spus că este prizonier, nu am știut că nu este permis să adăpostești prizonieri – și nici nu am anunțat primarul căci nu am știut. Prizonieri români nu am văzut, am auzit numai că sunt în pădure și umblă armați.

Sava Gheorghe Vulceanu din Strâmtu, de ani 64, declară: Plutonierul a lucrat la mine; 14 zile a fost plecat iar când s-a întors a spus că în pădure sunt mulți și Popescu, au arme și destulă mâncare și băutură. A lucrat foarte neregulat, când ici, când colo.

Constantin C. Vulcu din Strâmtu, de 16 ani, fiul lui Gheorghe Vulcu a lucrat mai mult timp în Strehaia, declară că a venit înapoi la Strâmtu numai de o săptămână. În săptămâna aceasta a fost oprit el și țăranul Gh. Botoșenu în pădure de către un om înarmat și dus înaintea căpitanului cu barbă roșie. Aceasta a fost între Strâmtu și Cojmănești. La comandant mai erau încă alți doi, cel cu arma avea pantaloni militărești și o haină neagră și șapcă de șofer, comandantul avea pantaloni negri, haină militară, ceilalți doi erau în uniformă de campanie și cu căciulă militară.

Încheiat de Sublt. Egenolff

conformă cu originalul

Miculești 22.VI.17

ss. Egenolff, Sublt.

Traducătoare, Hedwig Kirchner

SJAN Gorj, Tribunalul Gorj, dosar 257/1929, f. 1064.

FORMS OF RESISTANCE OF WOMEN IN RURAL OLTENIA BETWEEN 1916 AND 1917

(Abstract)

The present article aims to present the partisans' fight from the occupied Oltenia during the 1916–1917 period. The reaction of the German authorities was very tough, the group led by Victor Popescu was constantly pursued and attacked. All those who had the closest connection to the group (regardless of their gender) were investigated, arrested, sentenced to death.

This paper pays tribute to the simple women in the villages of Oltenia who joined the partisans' movement and did not betray the Romanian cause. The Romanian state has never decorated them. They remained only in the memory of the community.

Keywords: women from rural areas, resistance, partisan movement in Oltenia, Victor Popescu, humiliations, German army.